

necessarium erat, aquam segregare, et in unum locum colligere, ut terra esset locus mixtis accommodatus. Quia vero terra per se et in sola sua dispositione, et ariditate sumpta non est ad generationem mixtorum apta materia: nisi convenienti humiditate disponatur; ideo necessarium fuit ante separationem aquæ a terra, seu ante maris effectiōnē, aquas elevare in superiore locum, ut inde postea possent opportunis temporibus descendere, et terram irrigare, et ad rerum procreationem fœcundare, simulque ut descendendo calorem aeris temperarent. Hac igitur de causa in hoc secundo die primum omnium magna portio aquarum terrestrium usque ad secundam regionem aeris elevata est, et ita divisæ sunt aquæ ab aquis, mansaque aer interpositus, tanquam terminus separans aquas pluviales a terrestribus, et ita factum est non simpliciter in esse aeris, sed secundum quid in esse firmamenti, seu intransgressibilis termini, ut Augustinus dixit, et hoc significatur, quia non simpliciter dictum est, *fiat firmamentum*, sed additum est, *et dividat aquas ab aquis*. Addendum vero ulterius est ex D. Thoma non solum in aqua factam esse mutationem, vel localem, per ascensionem alicujus partis ejus, vel alterationis per mutationem in vapores, vel nubes; sed etiam in ipso aere factam esse aliquam alterationem per condensationem partium ejus, quam divus Thomas spissitudinem vocat; per quam alterationem ille locus aptus, et quasi connaturalis factus est ad generationem aquarum pluvialium, et ad recipiendam, et quasi sustentandam materiam illi generationi aptam, et hinc consequenter etiam factum est, ut totus aer usque ad terram eam dispositionem reciperet, vel retineret, quæ ad illud munus dividendi aquas ab aquis, apta esset, et ita totum hujus diei opus fuit consummatum.

18. *Tertia bipartita.* — Tertio tamen et ultimo instare aliquis potest, urgendo illa verba, *et divisit aquas ab aquis*. Primo quidem, quia non est verisimile in hoc ipso die elevatos esse vapores, et nubes in sublimem partem aeris: tum quia illa elevatio fit virtute solis et caloris ejus, non potuit autem Sol tam brevi tempore tantam multitudinem vaporum elevare: tum etiam quia capit. 2, dicitur, quod post conditum paradisum: *Deus nondum pluerat super terram*. Deinde quia licet dicamus nubes et vapores fuisse elevatos hoc secundo die, nihilominus nunquam cum proprietate verum est, aquas fuisse divisas ab aquis, quia aqua non

ascendit usque ad acrem sub propria forma aquæ, sed per præviam mutationem in vapores et nubes, quæ revera non sunt aqua, quamdiu ex illis non generatur; neque etiam sunt in eodem die genitæ pluviales aquæ in superiori regione aeris: ergo simpliciter et proprie verum non est, fuisse in illo die aquas supra firmamentum ab inferioribus aquis divisas.

19. *Aliorum responsio, inter quos est Pereira.* — *Ejus moderamen.* — *Ad primam partem tertie objectionis in num. 18.* — In hoc puncto aliqui dixerunt non esse necessarium, ut in hoc die fuerint sublevati vapores et nubes usque ad secundam regionem aeris, vel in eodem die fuisse aquas pluviales genitas, sed satis esse, quod hoc die fuerit designatus et destinatus aer, ut essent, ut ita divisio aquarum ab aquis fieret; sed hoc cum grano salis accipiendum est. Nam sine dubio dicendum est, hoc die factam esse et executioni mandatam divisionem aquarum ab aquis et interpositionem firmamenti inter illas: nam hæc duo historice referuntur hoc die facta, et cum veritate et proprietate sunt intelligenda: ergo corporaliter (ut sic dicam) et per physicam mutationem in aqua et firmamento, seu in aere factam, executioni mandata sunt. Igitur non solum est designatus, seu destinatus aer, seu aliqua ejus pars, ut postea esset locus naturalis generationis aquarum (nam hæc designatione, vel destinatio magis ad internum actum mentis, quam ad externam executionem pertinet); sed etiam aer ipse intrinsecè dispositus et præparatus est, ut esse posset aptus aquarum locus: imo etiam in possessione (ut ita dicam) ipsarum aquarum missus est illa recipiendo et continendo, et a terrenis aquis dividendo. Unde ulterius omnino asserendum est, hoc die mediis nubibus, aut vaporibus, vel aliis similibus meteoricis substantiis magnam partem aquarum in aere seu supra firmamentum fuisse elevatam, quia sine hac elevatione vera, et corporalis divisio aquarum ab aquis intelligi non potest. Neque contra hoc obstat prima pars objectionis facta, quia non oportet totam illam actionem et mutationem tantum efficacie Solis, vel lucis, aut caloris ejus tribuere (ut quidam volunt), nam potissimum facta est per efficaciam auctoris naturæ dientis: *Fiat firmamentum in medio aquarum*. De quo imperio recte intelligi potest illud Amos 5 et 6: *Qui vocat aquas maris et effundit eas super faciem terræ, Dominus nomen est ejus*. Divina autem virtute facile fieri potuit illa elevatio et alteratio, quantumvis

magna cogitetur, intra unius diei tempus, imo et breviori, si Deus voluisse. Neque hoc opus propter velocitatem, vel aliam similem causam censeri potest miraculosum, seu supernaturale etiam quoad modum, quia pertinuit ad primam rerum creationem late sumptam, id est, ad primam hujus mundi conditionem et convenientem institutionem, prout ab ipso auctore nature modo maxime connaturali disposita et consummata fuit.

20. *Ad secundam partem ibid.* — Quoad alteram vero partem de propria generatione aquarum pluvialium facile concedam, non fuisse hoc die factam in superiori regione aeris, et hoc ad summum probant verba ex 2 Gen. citata: *Non pluerat Dominus Deus super terram*. Fieri enim potuit, ut nubes et vapores, et tota materia aquæ ad pluvias necessaria usque ad secundam regionem aeris hoc die ascenderent, et nihilominus non statim, nec post aliquos dies generaretur, aut descenderet pluvia. Quanquam si quis vellet mordicus resistere, non posset contrarium citatis verbis Genesis omnino convinci. Nam in dictis verbis solum dicitur, quod non pluerat Deus super terram, hoc autem esset verum, etiamsi hoc ipso secundo die post ascensum nubium essent genitæ aquæ pluviales, et descendissent per aarem, quia nihilominus non descendissent super terram, nec irrigassent illam, quod Scriptura in illis verbis intendit: sed descendissent super inferiorem aquam, quæ tunc totam terram circumdabat. Quod si Deus fortasse hoc totum isto die facere voluisse, nec otiosum, nec supervacaneum esset, sed ad ostensionem perfecti, et consummati operis pertinere potuisse. Nihilominus tamen, ut dixi, verisimilius videtur, non fuisse hoc eodem die nubes et vapores iterum redactos in pluviam, sicut non est etiam verisimile, statim fuisse genitam nivem, grandinem, et similia, et eodem die ad inferiores aquas descendisse; quia hæc omnia per se necessaria non sunt, nec tunc erant utilia ad mundi ornamentum et distinctionem, et alioquin in Scriptura fundamentum non habent. Nam ut vere, ac proprie dicantur aquæ divisæ ab aquis, et supra firmamentum collocatæ, sat is est, quod per nubes et vapores ascenderint, et supra firmamentum detentæ fuerint. Quidquid enim sit de quæstione physica, an vapores isti, vel nubes habeant formam substantialem distinctam a forma aquæ, vel an aqua sit formaliter in nube quoad substantiam suam, vel tantum potentia, et quasi in materia proxima: nihilominus communiet vulgari sermone

dicitur aqua in nubibus contineri, et Scriptura ipsa interdum ita loquitur, juxta illud Job 21: *Qui ligat aquas in nubibus suis*. Unde dixit eleganter Gregorius Nazianzenus, oratio. 34, quæ est secunda de theologia, parum a fine: *Quis aquam in nubibus alligat, eamque partim in nubibus figit (o rem admirandam!) verbo compressam, tametsi natura sua fluxam et labilem: partim in totius terræ faciem effundit, ac tempestive, et æquali modo spargit*. Sic ergo cum omni proprietate communis, et usitati sermonis dicuntur aquæ pluviales divisæ a terrestribus, et supra firmamentum elevatae ratione nubium et vaporum, etiamsi non statim fuerint in pluviales aquas transmutatae.

21. *Cur in hac secunda die non sit addita benedictio.* — Tandem ex omnibus dictis responderi facile potest ad vulgarem interrogationem, cur in opere hujus diei non sint addita illa verba, et *vidit Deus, quod esset bonum*, neque adjuncta est benedictio, sicut in operibus aliorum dierum factum legitur. Cujus rei moralis ratio reddi solet, quia numerus binarius ab unitate reredit, cum unitas ad perfectionem pertineat. Ita refert divus Thomas, 4 p., q. 74, art. 3, ad 3, et habetur apud Hieronymum, lib. 1, cont. Jovini, et Ezechiel 11, et Aggæi 2, et refertur in cap. *Nuptiae* 32, q. 1. Verumtamen ratio litteralis est, quam D. Thomas, supra ponit, nimurum, divisionem aquarum fuisse inchoatam in hac secunda die, non tamen fuisse perfectam usque ad tertiam: et ideo de isto opere non fuisse addita illa verba, quæ perfectionem et consummationem operis indicare solent, qualia sunt illa, *vidit Deus, quod esset bonum*, et ob eamdem rationem dilata est benedictio usque ad diem tertium, et benedictio tunc data, etiam opus hujus diei comprehendit, et hæc est sufficiens ratio, et communiter recepta, alias vero addunt divus Thomas supra, et expositores in Genesim, quas nunc referre, aut expendere, necessarium non arbitramur.

CAPUT VI.

QUOMODO TERTIO DIE AQUÆ IN LOCUM UNUM CONGREGATÆ FUERINT, ET APPARUERIT TERRA.

1. *Ex quibus veluti partibus totum opus tertii diei constet.* — Opus tertii diei his verbis describitur Gen. 1: *Dixit vero Deus, congregentur aquæ quæ sub celo sunt, in locum unum, et appareat arida, et factum est ita, et vocavit Deus aridam terram, congregationesque aqua-*

rum appellavit maria; et vidit Deus, quod esset bonum; et ait: Germinet terra herbam virentem, etc. Ex quibus verbis constat duo fecisse Deum opera hoc die tertio, scilicet, congregationem aquarum, et vegetabilium productionem, quae inter se valde distincta sunt; et ideo de priori dicemus in hoc capite, de altero vero in sequenti. In priori etiam opere, duo illa subdistingui possent, scilicet, aquarum congregatio, et terrae detectio. Verumtamen quia haec duo una actione facta sunt: nam revelatio terrae fuit quasi terminus a quo congregationis aquarum, ideo utrumque horum sub eodem opere computantur. Necessarium etiam fuit actiones alias in hoc opere intervenire, ut enim, aquae quae universam terram tegebant, in locum unum recipi possent, necessarium fuit, prius locum preparare, et quasi terram effodere, quod alia actione, et mutatione fieri oportuit. Quia vero omnis haec operatio ad illum finem congregandi aquas in locum unum, et detegendi terram ordinatur, ideo totum hoc unum opus censetur, et omnis illa mutatione quasi connexione quadam, et necessaria successione facta est, ut paulatim, et quasi per partes distinctius explicabitur.

2. Primum dubium, an terra vel aqua in tertio die sit producta.—Quid alii doctores senserint. — Primum autem omnium inquiri potest, an in hoc opere aliqua mutatione, vel substantialis productio aquae aut terrae intervenit. Multi enim ex antiquis censuerunt aquam et terram hoc die fuisse substantialiter productas; ita sentit Augustinus, supposita illa sententia, quod isti dies non sunt materiales, sed intellectuales, et quod omnia simul fuerunt in reali duratione producta ex materia informi, ita ut informitas tantum ordine naturae praecesserit, et in eodem instanti temporis formatio secuta fuerit. His enim principiis positis sensit Augustinus tertio loco narrari formationem substantialis aquae et terrae, eamque illis verbis significari, *Congregentur aquae, etc., et appareat arida.* Ita exponit hanc sententiam D. Thomas, 1 part., quæst. 69, art. 1, ex Augustino, lib. 1, de Genesi contra Manich., cap. 5 et 12, et in Imperf. Gen., cap. 10, et lib. 1, super Gen. ad litter., cap. 15, lib. 4, cap. 22 et 34. Praeter Augustinum autem nonnulli ex doctoribus, qui hos dies naturales esse, et opera eorum cum reali successione facta esse, fatentur, dixerunt etiam aquam et terram fuisse hoc die substantialiter productas in illis sitibus, in quibus ita essent dispositae, ut aquae essent congregatae in locum unum, et terra visibilis appareret. Ita

sensit Philo, lib. de Opificio mundi, et Gregorius Nissenus, in historia sex dierum, et Abulensis, in Genesim, qui etiam aerem et ignem putat hoc ipso die fuisse substantialiter productos. Consentit Bonaventura, in 2, dist. 14, part. 2, dub. 3 litterali. Magister vero ibi, et Hugo de Sancto Victore, lib. 1, de Sacram., part. 1, cap. 12. Saltem aquam asseruerunt productam quoad substantiam in hoc die. Nam terram in principio cum cœlo creatam fuisse supponunt, ignem autem et aerem in secundo die putant esse productos, ex materia nebula, que totum spatium inter cœlum et terram prius occupabat, nam partes illius superiores ac leviores in aerem, et ignem in die secundo (ut aiunt) commutatae sunt: hoc autem die tertio quae in infima parte illius spati circa terram reicta est, in elementum aquae condensata et formata est, et in preparatum sibi locum congregata.

3. Vera assertio tripartita. — Prolatur prima pars quoad aquam. — Item quoad terram. — Verumtamen haec omnia, et sine fundamento in Scriptura dicta sunt, et sufficienter possunt ex dictis in primo libro impugnari, et ad explicandum hujus diei opus nihil deserunt, nec verbis, quibus hoc opus refertur, adaptari possunt. Dico ergo, neque aquam, neque terram fuisse hoc die substantialiter productam, neque aliquam aliam mutationem substantialis fuisse per se, et propter aquarum congregationem necessariam, sed mutationem tantum localem, cum aliqua congruenti alteratione admixta. Haec sententia est communior antiquorum Patrum et Doctorum, etiam modernorum, quos in progressu referam, quamvis sufficere possent in primo libro allegati, ex quo nunc supponimus, opera horum dierum successive fuisse facta per veros dies naturales: et ideo de sententia Augustini nihil hic addere oportet. Probatur ergo prima pars assertionis ex verbis illis, *cōgregentur aquae, quæ sub cœlo sunt: et appareat arida.* Nam primum verbum congregandi in rigore, et proprietate non significat productionem rerum quae congregantur, sed jam existentium coacervationem, quae per mutationem localem, vel aliam similem accidentalem mutationem fit, et ut nullus relinqueretur dubitandi locus, additum est, *aqua quæ sub cœlo sunt.* Quia nimur non aquae, quae tunc fiebant, sed quae jam erant, in eundem locum coire jussæ sunt, et praeterea in illis verbis evidenter significatur, sermonem esse de aquis, de quibus in secundo die fuerat dictum, sub firmamento mansisse, nam quod

ibi dicitur, *sub firmamento,* perinde est, ac quod tertio die dicitur, *sub cœlo: vocavit enim firmamentum cœlum,* ut ibidem scribitur. Sunt ergo cœlum aquæ, de quibus in secundo, et tertio die fit mentio, ut etiam ipsum nomen aquarum persuadet, et ipse etiam contextus. Nam in hoc die fit mentio illarum aquarum tanquam de re jam nota, et de qua sermo præcesserat: ergo non potuerunt ille aquæ in hoc tertio die substantialiter produci. Simile argumentum non minus efficax sumitur de productione terræ ex illo verbo, *appareat arida;* nam idem est apparere, quod detegi, seu manifestari, quod sub aquis latebat. Hoc autem non fit per substantialiem productionem, nec verbum illud *appareat,* illam significat, aut significare potest; nam in rigore, quod apparere dicitur, existere supponitur, sicut quando Christus Dominus post mortem apparuisse dicitur, prius resurrexisse supponitur. Præterquam quod, si aquæ preeexistebant, et in unum locum congregabantur, ut appareret terra, necessaria consecutione infertur, terram ipsam preeexistisse; ut omittam alia, quæ de creatione terra supra dicta sunt, ponderando verba illa, *In principio creavit Deus cœlum et terram.*

4. Prolatur secunda pars testimonio negativo Scripturæ.—Probatur pars tertia. — Et hinc facile persuadetur, quod in secunda parte assertionis dicitur nullam aliam mutationem substantialis fuisse per se necessariam in hoc primo hujus diei opere. Quia in dictis verbis Scripturæ nullum est, quod talen productum, vel transmutationem substantialis indicet: quia præter duo dicta verba nullum est aliud mutationem significans, et illa duo, ut dixi, substantialis non indicant, sive in terra, aut aqua, sive in quolibet alio corpore. Ratio vero optima est, quia ad finem per hoc opus intentum nullius rei substantialis mutatione necessaria est, ut per se notum videatur, quia sicut terra non apparebat propter situm aquæ universam terram circumdantis: ita potuit apparere propter solam mutationem situs, vel aquæ, vel terre, vel utriusque, unde tandem pars ultima conclusionis probata relinquitur; quia terra et aqua ita fuerunt a principio creata, ut aqua esset supra terram, et totam illam ex omni parte circumdaret ac tegeret: nam hunc naturalem locorum ordinem illa elementa secundum proprias et particulares inclinationes postulant, et ideo in principio ita creata sunt, quia nondum admixtorum commilitatem disponebantur, et hoc manifeste supponunt verba Scripturæ, quæ nunc tractamus: nam

si necessarium fuit de novo facere, ut terra appareret, profecto nunquam ante apparuerat, sed aquis tegebatur. Igitur necessaria fuit aliqua mutatio saltem localis, ut terra detegretur, et appareret: imo hoc opus tertii diei per solum motum localem fuisse perfectum, dixit divus Thomas, dicta quæst. 69, art. 1, ad 1. Nos vero in assertione addimus aliquam alterationem fuisse huic mutationi locali conjunctam, quia vel mutatio ipsa loci per alterationem aliquam facta est, vel certe ex ipsa mutatione loci naturaliter est consecuta. Quid autem horum verius sit, et quomodo tota haec mutatio facta fuerit, et quem integrum terminum habuerit, explicandum nobis superest, quod per alia brevia dubia clarus et distinctus præstabimus.

5. Secundum dubium de congregatione aquarum.—Prior sententia.—Rejicitur tamen primo. — Est ergo secundum dubium, an congregatione aquarum facta fuerit supra eamdem convexam superficiem terræ, cogendo universam aquam ad quamdam partem ejusdem superficie, et reliquam terræ partem discovertam, et oculis expositam relinquendo, absque ulla mutatione in terra facta. Ita enim aliqui opinati sunt. Sed hoc ipsum duobus modis cogitatum et affirmatum est. Prior est, ut mutatio illa facta sit sine ulla compressione vel condensatione partium aquæ per solam elevationem aquarum ad altiores partes aeris, qui ex alia parte usque ad terram descendit per omnes illas regiones, et oras terræ, per quas visibilis apparuit, et hunc modum congregationis aquarum traxit Burgensis et sequuntur Carthusianus et Catherinus, in Genes., et ex parte attigerunt illum Basilius, homilia quarta, et Ambrosius, lib. 3 Exaemeron, cap. 2, et divus Thomas supra ad 2, præfert hunc modum dicendi ceteris: mihi tamen non satisficit. Primo quia non est verisimile elementum aquæ in tantam sublimitatem ascendisse supra terram, quanta necessaria fuissest ad illum congregationis modum; præsertim si verum est, quod 4, Esdras, cap. 6, dicitur sex partes terræ fuisse siccatas, et in septima sola aquas fuisse congregatas. Verumtamen quia hoc est incertum, et inter philosophos, seu geographos dubium est, quæ pars superficie terræ major sit, an illa, quæ sub aquis, vel quæ apparuit, et usque nunc discoverta est, nobis sat est, quod quantum experientia docere potuit, probabile creditur, aut esse aequales, aut parum inæquales. Nam ut aqua, quæ totam terram cooperiebat, per solum ascensum versus regionem

aeris intra dimidiā partem superficie terrae cogeretur, necessarium fuisset, aquam ascen- disse supra terram per multa milliaria, seu per duplo majorem profunditatem, quam prius supra totam terram habuerit.

6. Attingitur quæstio, an terra sit elatior mari, vel e contra.—Rejicitur. — At hoc incredibile, et contra omnem experientiam videtur. Quod potest a nobis declarari ex quæstione illa philosophia, an terra sit altior, quam mare, vel e converso, quam aliqui hoc loco tractant, nobis autem eam philosophis relin- quere visum est. Solum ergo, quod ad præsens spectat, consideramus, rem ad minimum esse incertam, et utramque partem graves habere patronos. Nam aquam esse altiorem terra, divus Thomas supra cum Basilio sensit, et se- cuti sunt Burgensis et Catherinus, in Genes. Nihilominus contraria sententia communior est philosophorum et astrologorum, et eam secuti sunt in Genesim Ægidius, Cajetanus et Honeala, ac Pereira qui dicit esse rem claram et exploratam. Quam etiam multis experien- tiis comprobant nostri Conimbricenses, simul ex Patribus allegando pro eadem sententia, Chrysostomum, Hieronymum, Augustinum, et Damascenum. Ex hac ergo dissensione nos colligimus, saltem credibile non esse aquam maris in tantam altitudinem hac die ascen- disse. Nam si ejusmodi locum tunc obtinuisse, in eodem usque hodie permansisset: quia præ- ceptum illi positum est, quod non preteribit, Jerem. 5, cum aliis locis similibus. At vero si aqua maris in tanta altitudine terram supera- ret, profecto non esset res tam dubia, sed ali- quo experimento certo per tot navigationes maris, per omnem latitudinem ejus cognosci potuisset. Hoc autem non ita est, nam potius experientiae evidentur ostendere, superficiem maris vel esse inferiorem, vel certe non esse superiorem superficie terræ, ut in citatis auctori- bus videre licet: ergo verisimile non est congregacionem illam aquarum, per solam ascensionem in superiore locum, factam esse. Accedit, quod modus ille locandi aquam in tali situ esset nimis contrarius naturæ aquæ gra- vis, et fluidæ, et non erat necessarium ad con- venientem universi dispositionem in ordine ad mixtorum generationem, et animantium habitationem, ut per se videtur clarum, et ex sequentibus magis patebit. Imo fuisset modus ille parum accommodatus ad marium naviga- tionem, et ad flaviorum, seu fontium origi- nem, vel terminum: ergo non est, cur creda- mus Deum illo modo congregasse aquas, cum

hoc Scriptura non dicat; atque hoc magis ex sequenti puncto patebit.

7. Secunda sententia. — Secundus modus di- cendi est hanc congregationem aquarum fac- tam esse per solam condensationem aquæ abs- que alio motu locali, præter illum, qui con- densationem ipsam necessario comitatur. Unde haec sententia cum precedenti in hoc convenit, quod ex vi hujus operis nulla mutatio localis vel alterationis in terra, vel partibus ejus facta est, sed in aqua sola; deinde in hoc etiam con- venit quod totam aquam dicit mansisse terra superiore, sicut antea erat: redacta tamen, verbi gratia, ad dimidiā partem superficie terræ, et intra illam coactatam. Differt tamen primo, quia non putat, ascendisse aquam ul- tra terminum, quem antea habebat, sed eam- dem profunditatem retinuisse, et sub eadem superficie concava aeris, a superficie convexa terra æque distanti, permansisse. Secundo, ac principaliter differt, quia non putat hanc con- gregationem esse factam per se primo per mo- tum localem, sed per condensationem partium aquæ, ad quam secuta est mutatio loci aquæ secundum partes. Existimant enim auctores hujus sententiae, ante hunc diem aquam, quæ totam terram tegebant, fuisse rariorem ad modum nebulæ, et hoc die per condensationem fuisse ad locum duplo minorem redactam. Hanc opinionem refert divus Thomas supra, eamque secundo loco ponit, et probabilem ju- dicat, cum solum ei præferat præcedentem tanquam probabiliorem. Hunc tamen modum præcedenti præfert Augustinus, lib. 1, Genes., ad litter., cap. 12, quamvis non simpliciter approbet, et eodem modo loquitur Beda in Exaemeron, et alii moderni non dissentiant.

8. Impugnatur tamen primo.—Confirmatur. — Mihi vero etiam hic modus non satisfacit. Primo, quia multum accedit ad opinionem eorum, qui aquam ex præjacenti materia fuisse substantialiter generatam existimarent, quia nebulam illam duplo rariorem, quam sit aqua, facile credi potest fuisse futuram substantiali- ter distinctam ab aqua, quia vix potest forma aquæ sub tanta raritate conservari. Sed esto fuerit illa nebulæ ejusdem substantiae cum aqua, profecto vel tanta raritas, quanta hunc diem præcessit, vel tanta densitas, quanta hoc tertio die facta est, fuisse aquæ præternaturalis, quia tam contrariae, seu diversæ qualita- tes, seu dispositions non possunt esse connaturales eidem formæ; et nulla erat ratio, cur Deus vel aquam in principio cum imperfecta forma, et præternaturali dispositione produ-

ceret, vel postea in præternaturali dispositione constituerit, et conservet, cum ad communem usum aquæ, et ad commodum animantium, vel mixtorum id necessarium non sit. Et au- getur hæc difficultas, quia si hæc congregatio aquarum per solam condensationem aquæ abs- que facta fuisset, necessarium consequenter esset totam illam distantiam loci, seu spatii, quam aqua deserebat, impleri aere per illius rarefactionem, quia neque illud spatium aliqua ex parte vacuum mansit, nec terra ascendit ad replendum illud, nec novus aer ibi productus est: ergo per illam rarefactionem præexisten- tis aeris repleri necessarium fuit. Quod quidem in tam ingenti loco, et distantia sine magna, et præternaturali ac violenta aeris alterazione fieri non poterat: ergo ille modus congrega- tionis aquarum valde violentus est, ac propte- rea non est admittendus, cum nec narratione, nec auctoritate probetur.

9. Impugnatur secundo. — Ultra hæc vero urget contra hunc dicendi modum difficultas contra præcedentem posita; quia licet juxta hanc opinionem aqua non intumuerit supra terram in tanta altitudine, quanta juxta præ- cedentem sententiam ponitur, nihilominus se- quitur ex hac sententia, totam aquam man- sisse altiorem terra saltem in illa altitudine, in qua creata fuit: hoc autem æque est contra experientiam, et habet reliqua incommoda, quæ in superiori sententia tacta sunt. Et præ- terea addi potest aliud utriusque sententiae com- mune: nam sequitur aquam in perpetuo mi- raculo detineri, ne universam terram occupet, et operiat, quia aqua in superiori loco cum sua densitate, et gravitate existens, et nullis terminis corporalibus, et ad resistendum sufficiens inclusa naturaliter fluit supra ter- ram: ergo si tota moles aquæ nullis recepta- culis inclusa supra terram mansit, violenter, et miraculose detinetur, ne descendat, et ter- ram obruat; consequens autem videtur esse in- credible, et contra suavem ordinem provi- dentiae divinae, qua ita res creatas adminis- trat, ut unamquamque suum naturale- motum agere sinat, ut dixit Augustinus, libr. 7, de Civit., cap. 30.

10. Evasio Burgensis præcluditur a Pereira. — *Aliorum evasio.* — At vero Burgensis respondet ita Deum separasse aquam a terra, ut per se suum globum efficeret, novumque cen- trum distinctum a centro terræ habere incipi- ret, quem globum aquæ mansisse dicit supra terram, non omnino, sed maxima ex parte intrinsece intersecando terram: et ad rationem

respondet Deum mutasse naturam aquæ, ut non inclinetur in centrum terræ, sicut antea; sed in proprium centrum, quod nunc ex divi- na ordinatione habet. Sed hoc merito tanquam commentitium Pereira rejicit, quia non potuit intrinseca propensio aquæ mutari, nisi natura ejus in aliam speciem transmutata. Propter quod moderni quidam dixerunt na- turale esse aquæ circulariter congregari et pro- prium centrum constituere, ut in guttis pluviae, vel roris experientia ostendit, et hoc modo di- cunt fuisse naturalem illam aquarum conglö- rationem.

11. Refutatur multipliciter. — At hoc etiam incredibilis est. Nam imprimis est contra ex- perientiam, quia videmus aquas fluere ad centrum terræ, quantum eis permittitur, ut in fluminibus, fontibus, etc., quod non facerent, sed in se congregarentur et ascenderent, glo- bum suum augendo, si hoc eis esset naturale; in stagnis etiam conspicimus, non congregari, sed figuram loci accipere, quia fluere non si- nuntur. Item alias etiam a principiis aqua suam sequens inclinationem non circumdaret terram, sed suum globum efficeret: hoc autem plane falsum est, alias opus hujus diei non fuisse necessarium. Denique ex illa experien- tia guttarum nullum argumentum sumitur: sufficiensque signum est illam non contingere in magna quantitate aquæ, sed in minutioribus quibusdam guttulis: ergo non recte applica- tur ad immensitatem aquarum maris. Id ergo provenit in guttis vel ab extrinseco, quia ex aliquo motu locali, vel densationis illa figura resultat, vel quia non possunt moveri, nisi di- vidantur, vel dissipantur, et ita facile corrumpantur, et ideo ex appetitu ad suam conserva- tionem partes uniuersit potius, quam exten- dantur, seu fluant, quæ ratio in magna aquæ copia cessat, quia et gravitas multo major est et sine divisione, aut corruptione naturalis motus descensionis fieri potest. Non potuit ergo modus ille congregationis aquarum sine magno miraculo fieri, ac perpetuo conser- vari.

12. Replicatur adhuc pro secunda sententia. — Nihilominus alii dictam sententiam defen- dentes hoc facile concedunt, et inde argumen- tum hoc contra nos inflectunt, quia Scriptura divina quasi miraculo omnipotentiae Dei, et efficacitati imperii ejus tribuit opus hoc, et hanc obedientiam aquæ, ut contra inclinatio- nem propriæ naturæ intra terminos sibi præ- scriptos sine alio corpore eam impediante, aut circumdante se contineat: ergo signum est,